

A szír

■ Nem azt állítom, s éppen úgy emelem közben meg a vállamat, mint a kamaszkorba hamarosan belépő nyakigláb fiúgyermek, ha a tétovaságának ad nyomatékot, hogy ilyen helyre nem járok, s még csak azt sem, hogy ha be-betévedek, vendégek kíséretét vállalva, avagy csupán, amikor a városnézés során kellemesebb változata nincs az időtöltésnek, a zsúfolt képtárak, allék és kisvendéglők nyilvánosságát lecserélve arra a másfajta fórumra, amelybe bevinni hagytam magamat, nem érzem megfelelő időtöltésnek, de vélem, jól gondolom el, mert ötvenhét évesen már alaposan ismerem saját természetemet, hogy nem szeretem, ha akként figyelnek rám, ahogyan az ilyen helyeken megszokott. Mélyreható magyarázat és hosszás megfontolás nélkül sosem teszem, s pláne nem, ha alapos indíték adódik arra, hogy sejtsem, miféle élmény várakozik reám a bejáratától a kijáratig kanyargó, hosszan tartó ösvények labirintusában, amelyet nincs elegendő észérv, hogy elfogadjak, felfogjak, állítom tehát, magam jól felismert érdekéből nem térek be ilyesféle helyekre, hacsak nem a szeretet elháríthatatlan unszolására. Ámbár szerelmesen sosem andalogtam fókák előtt, nem fotóztam tátott fókaszájba, nem hajoltam át, csak hogy tessek annak a hosszú hajú és szőke lénynek, akinek valaha is kedvem mutatkozott bátorsággal imponálni, s kiflicsücsök-darabokat dobáljak a rózsaszínű torkokba, nem csudáltam a drótvastagságú sörteszálát a fókánóstény felső ajkán, ahol némely fajok esetében bajuszszerű szőrzet párnásodik, nem ámultam a tó mellé totyogó gázlómadarak hosszú, csuklós lábán, s trófea gyanánt nem gyűjtöttem szélhordta, kifakult, a fák között szabadon szállongó papagájtollakat sem, hogy aztán szétosztogassam ismerőseim viháncoló gyermekeinek; egyszerűen elkerültem az ilyen helyeket. A szír azonban elég indok arra, ha utólag is, hogy éppen belépjek ide, s járkáljak fel-alá s éppen itt, a külváros széli, egy hegyre és az alatta húzódó völgybe telepedett kertben. Áll a szíriai a talpnyi szigeten, egyenes derékkal, fölmagasodva, s a víz mocskából kiemelkedő, enyhén lejtős tetejű tufaszirt elégséges nagyságú ahhoz, hogy biztonsággal elférjen rajta a szükséges láb, nem nagyobb, nem kisebb ez a szilárd pont a talpak méreténél, tökéletes talpazat, szilárd lábazat, a talpakkal kitöltött mutatós talpkő. Deres: fakó barna színű, amelyet a papirosfehér, világos szőrszálak kiderítenek.

Sohase kóboroltam ilyen kertben, pláne nem adtam itt lehetőséget érzelmeim és indulataim megnyilvánulásaira, nem vállalkoztam a dróthálókra és ketrecekre föl erősített, zománcozott lapok szövegeinek silabizálására, nem nyaltam fagylaltot, s nem szorongattam izzadtra senkinek tenyerembe illő, puha tenyerét. Soha nem mondogattam az *Állatkerti útmutatót* Devecseri Gábortól, függesztettem tekintetemet eligazító térképekre, ahol piros kereszttel jelölik meg azt a helyet, ahol éppen tartózkodom, s megnevezettek az égtájak, továbbá az erdei vendéglő, a kisállat-simogató, a toalett és a vészkiárat távolsága. A lebegő moszattól türkizzöld és átláthatatlan víz fölé néhány centiméterrel kiemelve álldogál a szír, mereven, embernagyként, oly kitaróan és mozdulatlanul, mint szobrok szokása az, ha a végleges helyükre illesztették őket, mondjuk a késő reneszánszban, valahol Velencében, s éppen a téglafalú klostrom kórháza előtti terecske minden sikátorból belátható pontjára vagy a szeles dombok szálfüves oldalára tűzött, örökös gyöngyperje-suhogáshoz és -hullámzáshoz szokott kopjafáknak. Soha nem engedtem magamat ketrecek közé vonszolni, mert fe-

gyelmezetten tudom, milyen azokban élni, még ha közülük csak egy is jutott valaha számomra, tudom, milyen a lakatkovács-, illetve a fegyverkovácsnék sorsa, s milyen lassan képes a rozsdá penésze bevonni a rácsok fémhúsát, ha napra nap mindig akad kéz, aki ezeknek a rácsoknak a rúdjaiba kapaszkodik, s tenyerével szüntelen kifényezi. S milyen ragyogást veszített a rácson túl látni már nem képes tekintet, amely függetlenül ingázik a faltól falig járkáló testtől, és elvesztesen hogyan kóvályog benne, ha ritkán belehull a Holdból és Napból egy-egy leeső fénypont. Persze mindez csak története a képzeletemnek, amely, ha képzelet szülte is, nyomasztó. Ennek a históriának nincs eleje, ettől aztán öröknek vélem, már ha az örökös időre vonatkozó kijelentésnek az ember számára juthat értelem. Hogy vége van-e, ugyan logikailag kizárható, de tapasztalatként ellenőrizhetetlen.

Bejárom a kert enciklopédiájának lapjaira rótt szövegmezőket, a margináliákat beborító idegen jeleket, ksililabizálom a paták, mancsok, lábak, körmök és karmok széljegyzeteit, hosszan tűnődöm a babér- és pisztáciafák kitette hangsúlyokon, átarszok az idézőjelek között kifeszített függőhídon, s alápillantok a szavanna tömegkedvelő kérődzőire, a zárójelbe tett csüngő hasú disznóval nem törődöm, a forrásként becitált ligetekben – Hénoch, Sirák fia Jézus, Rúth könyve – megpihenek, s élvezem a mondatok gallyai közé rekedt, a kérgekre fennakadt pókhálók szövevényének rendjét, a névmutató alapján barangolok a papiruszkevény levelű cserjék között, és keresem az okát a rózsás flamingó, a kőbe faragott óriás teknőc és az ullulázó fekete bőgőmajom ittlétének. Ha könyvben minden meg van írva, akkor rá kell annak forszára jönnöm, amelytől értelemhez jutnak benne ezek az állatok, miként a szövegek nyomába eredő sorstársaim is eljutnak a mondatok végéig, ha már belépnek a madárházba, s idővel a másik, ugyancsak jól zsilipelt ajtón elhagyják azt. Begöngyöldött levelek tekercsei hevernek a lábam alatt, öt-, hat- és nyolckarú, de mégis menőraszerű kaktuszok ottják magukból a híg zöld fényt, s elérhető magasságban, olyan felső harmadukban ott vannak a párban álló szentjánoskenyérfákból egybeálló ajtók ajtófélfáin a félérett termések mezuzái.

Az állatkert, amelynek név is jut, minden enciklopédiának létezik ugyanis neve, a Tisch Family Zoological Gardens, s a Betlehem felé vezető, végén katonai ellenőrzőponttal lezárt úthoz esik közel, s amelyben fürge, lomha, morgó, kölyökgondozó, éhes, csiripelő, dörmögő, nyüzsgő, komótos, ásító, sóvár, virgonc, nyerítő, tohonya, szomjas, párzó, serény, bömbölő, ráérős társaival együtt él a szír, hozzájuk hasonló okokból került lakóhelyére. Az állatkert kizárólagosan ama fajok egyedeit fogja be, gyűjti egybe, amelyek őshonosak Izraelben, s nem egy közülük kihalt erről a mediterrán s éppen ezért kevés fajú, elkopárosodott vidékről, s mivel felelmegetik őket a *Bibliában*, hegyi gazellaként a zsiráfot, Jeruzsálem és Júda törzsének jelképeként az oroszlánt, értékes csontként, mint az elefántot, behemótként a vízilovat, s azon nagyvadként, amellyel a pásztorkodó Dávid megküzdött, medveként, úgy hozták őket vissza és telepítették ketrecekbe és kifutókba, hogy tanúskodjanak egyszerre a Tisch család elkötelezetten vallásos buzgalma, a népi szórakozás és a tudományos ismeretterjesztés és ájtatosság egységbe tartozása, továbbá a Szentkönyv állításainak igazságai mellett. Bizonyítékok e megérdemelt módon ellátott és gondozott élőlények, a múlt és a jelen felajánlása, odaigérése a jövőnek, s a núbiai ibex hímje, amelyről vadkecskeként olvasunk, most még a koponyáján hordja 130 centiméterre is megnövő túlkét, amelyet lehasítva sófárként, ünnepi kürtként használnak. Számomra a szír önmagában lett merő ellentmondás, még ha a neve harmadnyi részeként barnának is nevezik, ugyan kakaósínű a szőre, s tizenhét percig mozdulatlanul képes állni az egy talpalatnyi szigeten, a jádezőld vizű betontó közepén, még ha nincs is birtokában annak a tudásnak, mellyel identifikálják élőhelye pontos helyét, maga az abszolút ellentmondás, mivel ha nem is ellentmondásos, de a zavart megokolja, hogy a

zsidó államban él, elvégre is: szír, s a valószínűsíthetően nem Jahve-ismerő barna medvét zsidó állatgondozók etetik, ámbár nevén kívül semmi nem utal másságára, mint annak a románnak se, aki szász nagymamája után ugyan német állampolgár, de magyar névvel bír, s akit éppenséggel Tóthnak neveznek, ámbár egyszer nevet vált, s a továbbiakban azt viseli, amely a férjéé, és lesz Madame Syrien. A szír – kétségtelen, hogy egyszerűsége miatt joggal nevezem, egykori, egyszerű neve ellenére bonyolult sorsú barátom után, Tóthnak – melán tűri a sorsát, és talpalatnyi szigetén őrt állva bámulja a korláton túl lévő, őt is szemlélő lényeket, az ugyancsak álldogáló s az őt érdeklődően vizslató, ámbár ami az élete szövegét illeti, lábjegyzeteknél többre nem taksált állatkerti látogatókat.

Az állatkert gyűjtőpontjában föltornyosodik a szír. Számomra mindeddig nem volt jelentése, ez idő szerint körvonalazódik alakja, tömege, színe alapján a jelentése – most válik, érzem magamban a lázas forróságot, szóvá.

Másból sem vagyok, mint szavakból. Más sincs ezzel másként. A *Biblia* egyik és másik beszélő állatának, a kígyónak és a szárnak – bár ő, hogy koponyaként Sámson keze ügyébe kerül, ezer filiszteus halálában játszik közre – éppen egy-egy szó jutott. A szírnek azonban egyszerre három. A szavaknak, hogy van-e vére, arról nem tudósítanak kifejezetten a héber szövegek, de ha egy juhot húsként el lehet fogyasztani, s csakis azután, hogy kifolyt a jószágból a vér, akkor a szónak, amely a juhot jelöli, még ha nem is különülnek el szóként, illő, hogy létezzen lélekkel rendelkező és lélek nélküli változata is. Attól tartok, habár nem szeretném, hogy ez így is legyen, hogy én éppenséggel olyasforma szavakból történeket, amelyekben nem kering vér, ahogy bámulom a magányos szigeten álló, elhagyatott szír barna medvét (*Ursus arctos syriacus*), éppen ezért e jelenetet jó lenne filmnek tudni, olyannak, amelyben ugyan én vagyok a medvével együtt a szereplő, de mégiscsak saját magam lennék a néző is, sőt leginkább az. Az.

Az, aki hosszasan lehunyja a szemét, s nem látja, bal oldalon az Olajfák hegyével, jobb oldalon a Sionnal, miként száll be társaival együtt a leintett taxiba, jut el szövevényes módon a külvárosba, abba a magántulajdonú oktatási intézménybe, esztétikusan berendezett gyűjtőhelyre, amelynek kőből rakott s pénztárt, ürességtől kongó kávéházat, plüssállatokat, gyermekkönyveket és mágneses hűtőmatricákat áruló ajándékboltot magába foglaló kapuzata magasodik, s mögötte a kies hegyoldalra felhúzózó, embergyomor alakú park, s nem viseli magán a közép-európai vadászok olajzöld, sokzsebes, hangtalan anyagból szabott, erős szövetű, vízhatlan, tüske- és szélálló s mindezek ellenére könnyű nyári nadrágját, nem hordja felsőtestén a megfakult és alvadságában is vérszínű ingét, s derekát övező bőrszíján ne lennének azok a lukak, amelyekben lógnia kellene a rozsdamentes fémből készült, zsákmányjószágokba akasztható kampóknak. Az, aki tudja, egy iparág változtatta olyanná, amilyen, s azzal is tisztában van, hogy a szír ugyancsak ennek az iparnak a kelléke. Az, aki leginkább a tűző nap ellenére is fedetlen fejjel kóborolna, vállára terített puha pulóverrel, s levált talpú lábbelije sem zavarja a sétájában, sem abban, hogy megissza a frissen facsart gránátalma rubinként csillogó levét, elszívja a soron következő könnyű cigarettát, s a felhők között arra az egyre vadászik, amely a vadul vágatók között egyedül a mozdulatlan. Az, aki élete első állatkerti randevúján, amikor hiába várta, hogy megérkezzen az, akivel el szeretne volna tölteni az idejét a nagyvadak és hullók és majmok háza előtt, hezitál, s nem tud dönteni, várakozzon-e még, vagy már ne, s mivel nem dönt, valamikor tizenöt éves korában, és zsebében már a két jegy, izzadt öklével addig ütögeti a combját, mígnem a belépőjegyek papírpéppé változnak, s az anyja majd ezzel együtt rakja néhány nap múlva mosógépbe a ruhát, s amikor azt onnan kiemeli, trikókkal, gatyákkal, zoknikkal együtt, mindazt elborítja, mint nyelvet a lepedék, a puha cellulózfoszlány.

Az, aki végezetül ott áll egy mély gödör aljába takarosán elhelyezett, féltucatnyi medvét befogadó kifutó fölött, a korlátba kapaszkodik, s nézi alant azt a betonmedencét, amelyet a korláttal megkoronázott fal és a gödörmélyi kifutó közé helyeztek a látogatók biztonsága végett, s a medence jádezőld tükre fölé emelkedő medvetalparti szigetet figyeli, a szigeten két lábón mozdulatlanul álló medvét mustrálja, ahelyett, hogy balra fordulva igyekezne tovább, és silabizálja a medve életteréről, táplálkozásáról, szokásairól tudósító táblát, dermedten, mert óvatlanul, egy szempillantás alatt visszakerült élete egyik korábbi idejébe, korábbi helyszínére, amely ugyan az övé, amelyet azonban úgy lakott be, hogy sajátjaként nem élte meg, mivel az ifjú lány nem jött el, nem segítette hozzá, s körülötte hiába tolong a tömeg, magányos itt, és magányos abban a korábbi helyszínen is, és hagyja, hogy egyszerre mindkét idejébe belelásson a medve, akinek teljes figyelme rázúdul, és maga alá teperi.

Látom, milyen kicsi a medve szeme, nem akkora, amelyet a ragadozó nagyvadaknál megszoktam. A válla ejtett, mellső, vaskos végtagja alálóg, balja és jobbjja a hasa, a köldöke magasságában összeér. Nem az én medvém, nem az én életteremből való, nincs vele kapcsolatos kulturális emlékezetem. Idegen. Süti a nap, s éppen ott süti legjobban, a szigetén, amelyre állt, amelyre rajta kívül senki más egyéb nem fér, éppen annyi az a sziget, amennyit a kétmázsás tömegével pontosan kitölthet. Ha nehezebb lenne, magasabb lenne, szélesebb lenne, már nem lenne elegendő számára a tér. Ha másként pózolna. Nem férnék én se mellé, én, a jövevény, bár annyi mégis ott található, ott terpeszkedik belőlem, amennyit azzal a két apró szemével énrólam megtapasztal, azzal a futó ismerettel, ami saját magamról, a közép-európai, elképedt emberről hozzá átszarmazik, s ami talán mégiscsak súlyosabb. A figyelme révén ott állok benne, a szemében, lassan működő idegrendszerében, a benyomásaiban, részévé váltam magam is, talán ha grammnyival, de semmivel nem többel, mint amennyi egy látvány súlya lehet.

